

Evaluatie opvangbeleid overwinterende ganzen en Smienten

De ganzen en Smienten die elk jaar in Nederland overwinteren zijn voor het merendeel aangewezen op landbouwgrond. De Nederlandse landbouwgronden zijn aantrekkelijk voor ganzen vanwege het grote voedselaanbod, de hoge voedselkwaliteit en de nabijheid van slaapplekken in de vorm van open water; rivieren, plassen, wadden en deltawateren. Omdat 's winters bijna nergens zoveel ganzen en Smienten voorkomen als hier, heeft Nederland een grote internationale verantwoordelijkheid voor de opvang van deze vogels. De ganzen zorgen echter voor veel overlast voor de landbouw.

**Friso van der Zee, Daan Bos, Dick Melman,
Piet van der Reest, René Verhoeven en Marten Wesselius**

De jaarlijkse schade belooft enkele miljoenen euro's en neemt nog steeds toe. In het verleden werd de schade bestreden door verjaging en werd de geleden schade door de overheid vergoed. Sinds enkele jaren wordt getracht een duurzaam beheerregime voor ganzen te introduceren. Na drie onderzoeksjaren is de balans van het opvangbeheer opgemaakt en is bekeken hoe de effectiviteit kan worden vergroot.

Ontstaan van het opvangbeleid

Overwinterende ganzen en Smienten nemen nog steeds in aantal toe, zowel in Nederland als in geheel Europa. De toename in Nederland bedraagt sinds 1975 gemiddeld ca 6% per jaar. De laatste vijf jaar lijkt de groei af te vlakken tot ca 1% per jaar. In het seizoen 2007/2008 verbleven ca 2 miljoen ganzen en 880.000 Smienten in Nederland. De verdeling van ganzen en Smienten over Nederland

is niet gelijkmatig. 80% van alle ganzen overwintert in vijf provincies. Fryslân is koploper (bijna 34% van het totaal aantal), gevolgd door Zuid-Holland (15%), Gelderland (12%), Noord-Holland (11%) en Zeeland (8%). Decennialang vormt de schade door overwinterende ganzen een terugkerende bron van onkosten en frustratie voor de landbouw. Moties van het parlement in 2002 en 2003 waarin gevraagd werd maatregelen te treffen tegen de toenemende schade door ganzen en Smienten waren voor de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit aanleiding om nieuw beleid te ontwikkelen. Partijen die tot dan toe tegenover elkaar stonden vanwege verschillende belangen (LNV, IPO, LTO, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Federatie Particulier Grondbezit, Koninklijke Nederlandse Jagers Vereniging en Vogelbescherming) hebben vervolgens de handen ineengeslagen. Zo is in het najaar van 2003

In sommige landbouwgebieden in Nederland zijn ganzen niet welkom en worden verjaagd (foto links: Friso van der Zee; foto rechts: Hugh Jansman).

het opvangbeleid, het zogenaamde 'Beleidskader Faunabeheer' (LNV, 2004) tot stand gekomen en door de Tweede Kamer goedgekeurd. De Minister heeft de provincies verzocht foerageergebieden aan te wijzen en maatregelen te stimuleren om de ganzen en Smienten binnen deze aangewezen gebieden te concentreren. Dit werd mede gebaseerd op ervaringen in een aantal gebieden waar vanaf 1996 is geëxperimenteerd met ganzenopvang.

Het opvangbeleid is gebaseerd op twee belangrijke uitgangspunten: a) duurzame staat van instandhouding van de populaties overwinterende ganzen en Smienten en b) beheersing van de schade. Om dit te bereiken is afgesproken om (vanaf 2005) 80.000 hectare foerageergebied te begrenzen voor Kolgans (*Anser albifrons*), Grauwe gans (*Anser anser*), Smient (*Anas penelope*), Brandgans (*Branta leucopsis*) en Kleine rietgans (*Anser brachyrhynchus*). Daarvan ligt 15.000 ha in natuurgebied en 65.000 ha op landbouwgrond. Het basisidee achter het opvangbeleid is de veronderstelling dat ganzen kunnen leren waar ze wel en niet verjaagd worden. Als de ganzen kunnen leren dat er in de foerageergebieden voldoende voedsel, veiligheid en rust is en daarbuiten meer onrust, zal de schade buiten de foerageergebieden naar verwachting afnemen. Er waren aanwijzingen dat ganzen sneller leren wanneer het verjagen wordt gecombineerd met het afschieten van enkele dieren. Hiervan wordt gebruik gemaakt bij het zogenaamde 'aan verjaging ondersteunend afschot'. Het afschieten van ganzen, dat met ingang van 2000 gestopt was, is om die reden en alleen voor dat doel vanaf 2005 weer mogelijk gemaakt.

Om het opvangbeleid te evalueren is in opdracht van het ministerie van LNV een driejarig onderzoeksprogramma uitgevoerd. De hoofdvragen van dit onderzoek zijn:

- Foerageren de ganzen en Smienten hoofd-

zakelijk in de aangewezen opvanggebieden en beduidend minder daarbuiten? Neemt daarbij het aandeel ganzen en Smienten in de opvanggebieden toe als gevolg van het verjaagbeleid?

- Gaat het goed met de aantallen ganzen en Smienten en hebben ze voldoende voedsel?
- Werkt de regeling voor boeren in financieel opzicht en qua bedrijfsvoering naar tevredenheid?

- Zijn de kosten voor LNV beheersbaar en op een acceptabel niveau?

Het onderzoek is uitgevoerd door Alterra, SOVON, Bureau Waardenburg, CLM Onderzoek & Advies, Altenburg & Wymenga, Oord Faunatechniek en LEI Wageningen UR en is vastgelegd in een 12-tal deelrapporten en een eindrapport (Van der Zee et al., 2009; kader 1). Dit artikel geeft de belangrijkste resultaten van dat onderzoek weer (naar Van der Zee et al., 2009).

Begrenzing foerageergebieden

De 80.000 ha opvanggebied is over de provincies verdeeld naar rato van het aantal overwinterende ganzen (Voslamber et al., 2004) en schadecijfers van het Faunafonds. In 2005 zijn de provincies begonnen met het op kaart begrenzen van foerageergebieden volgens afgesproken criteria. In 2007 waren de begrenzingen voltooid. De opvanggebieden zijn weergegeven in figuur 1. De geplande hectares opvangbeheer per provincie zijn weergegeven in tabel 2.

Bij de evaluatie is gebleken dat de criteria voor de begrenzing in sommige gevallen niet goed zijn uitgevoerd. Sommige opvanggebieden bleken te klein te zijn, andere te weinig aaneengesloten en weer andere hebben geen logische buitengrens, waardoor versturende randeffecten optreden, wat de rust in het aangewezen gebied niet ten goede komt. De dichtheid van ganzen aan de randen van een foerageergebied blijkt lager te zijn dan meer naar het midden. Opvanggebieden met veel

randzones en veel 'rafelranden', zoals met name in Fryslân en Groningen voorkomen, zijn dan ook minder effectief voor de opvang. Eén van de oorzaken hiervan is dat de vrijwillige aanmelding van de grondgebruikers een belangrijk uitgangspunt is geweest in plaats van aanwijzing van de beste ganzengebieden.

Van de totale oppervlakte opvanggebied van 80.000 ha zou ca 65.000 ha op landbouwgrond worden begrensd en 15.000 ha in natuurgebied. In de loop van de onderzoeksjaren varieerde de oppervlakte op landbouwgrond tussen de 65.000 en 75.000 ha. De 15.000 ha opvang in natuurgebied zou worden begrensd op geschikte gronden van de natuurorganisaties (Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en provinciale landschappen). De graslanden bij natuurorganisaties worden doorgaans niet of veel minder bemest dan agrarische graslanden. Het aantal ganzen per hectare zal op de graslanden bij natuurorganisaties naar verwachting daarom lager liggen (Bos et al., dit themanummer). Om die reden is in het opvangbeleid de afspraak gemaakt dat de Terrein Beherende Organisaties (TBO's) gezamenlijk op hun terreinen ten minste 19% (15/80ste deel) van de overwinterende ganzen en Smienten voldoende foerageermogelijkheid (blijven) bieden. Ze mogen hun aandeel dus over een groter oppervlak dan 15.000 ha verdelen. Op basis van tellingen in de winterseizoenen van 2006 – 2008 is berekend dat de totale bijdrage van de natuurorganisaties aan de opvang van

Fig. 1. Ligging van de door de provincies begrensde foerageergebieden en Natura2000-gebieden met doelstellingen voor ganzen en Smienten.

■ Foerageergebieden vanaf 2008-2009
■ N2000-gebieden met ganzendoelstellingen

ganzen en Smienten gemiddeld 23% is. Hiermee voldoen ze ruim aan de afspraak van 15/80ste deel van het totaal.

Effectiviteit ganzenfoeragegebieden

Landelijk gezien herbergen de begrensde opvanggebieden ca 60% van de overwinterende ganzen en Smienten, waarvan 23% in natuurgebied en 37% op landbouwgrond. Zo'n 40% van alle overwinterende vogels bevindt zich buiten de opvanggebieden. Deze verhouding is sinds de invoering van het nieuwe opvangbeleid niet substantieel veranderd. Dit is één van de belangrijkste conclusies uit het onderzoek.

Het nieuwe opvangbeleid heeft tot nu toe niet geleid tot een grotere concentratie van ganzen in de opvanggebieden.

Voor Smienten lijkt het opvangbeleid helemaal niet te werken. Slechts 50% van de Smienten verblijft binnen de opvanggebieden, waarvan 15% van de Smienten foerageert in de foerageergebieden en 35% in de natuur- en Natura 2000-gebieden daarbuiten. Dit betekent dat bijna 50% van de Smienten foerageert buiten de opvanggebieden. Ook dit is sinds de invoering van het opvangbeleid niet veranderd.

De mate waarin gebruik gemaakt wordt van de opvanggebieden verschilt wel sterk per soort en per provincie. Fryslân en Zeeland scoren relatief gunstig met ca 70% ganzen in opvanggebieden, ondanks de 'witte vlekken' en 'rafelige randen', omdat met name in Fryslân grote gebieden zijn begrensd waar vanaf 1996 al ganzen werden opgevangen. In enkele provincies is de begrenzing van de foerageergebieden minder geslaagd. Dit geldt, met name voor Zuid-Holland, Noord-Brabant en Utrecht. Van alle ganzen passen de Brandgans, Kleine rietgans en Kolgans het beste in het opvangbeheer met resp. 76%, 60% en 58% van de populatie. Voor Grauwe gans en Smient (beide 52%) lijkt de begrenzing het minst effectief.

Capaciteit van de foerageergebieden

Het areaal opvanggebied is voor de huidige aantallen ganzen en Smienten toereikend qua voedselaanbod. Indien het aantal ganzen met eenzelfde tempo blijft groeien als in de periode 1996 – 2005 (met 6% per jaar), kunnen er over ca tien jaar tekorten ontstaan. Indien de groei is, zoals die in de periode 2002 – 2007 (totaal 3% in vijf jaar) was, dan is er ook op middellange termijn (ca 15-20 jaar) geen probleem. Ook rond Natura 2000-gebieden met ganzendoelstellingen (53 gebieden) is het aanbod aan opvanggebied toerei-

kend. Binnen 5 km is vrijwel overal voldoende opvanggebied aanwezig, met name in het noorden en oosten van Nederland. Alleen in het westen van Nederland zijn er enkele gebieden waar mogelijk tekorten zijn en de ganzen verder moeten vliegen om voldoende voedsel in opvanggebieden te vinden.

Wat bij het concentreren in de opvanggebieden wel een probleem kan zijn, is dat buiten deze gebieden het grasaanbod aantrekkelijker is dan daarbinnen. Dit speelt vooral in de late winter/ het vroege voorjaar, wanneer het gras binnen de opvanggebieden weggevreten is en daarbuiten steeds aantrekkelijker wordt. Juist in deze periode is de schadegevoeligheid het grootst.

Opvangbeheer op landbouwgrond

Voor het opvangbeheer kunnen boeren gebruik maken van vier beheerpakketten uit de Provinciale Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer (PSAN regeling). Het oogstrestenpakket is in 2007 gestopt. Een beheerpakket kent vaste beheermaatregelen met een vaste vergoeding met daarnaast een variabele vergoeding naargelang de vastgestelde schade. De beheermaatregelen zijn gericht op het aanbieden van een goed voedselaanbod in de vorm van gras of wintergraan. De variabele vergoeding is afhankelijk van de hoeveelheid gras of graan die door de ganzen is geconsumeerd. Het schadebedrag wordt getaxeerd en als een variabele vergoeding uitbetaald.

De wijze waarop boeren pakketten konden afsluiten (1-jarig of 6-jarige pakketten), de hoogte van de vergoedingen (plafond) en

voorwaarden bij de gewasroulatie zijn gedurende het onderzoek enkele malen aangepast en hebben invloed gehad op deelnamebereidheid van de agrariërs. Daardoor zijn tussen de seizoenen grote verschillen gevonden in het aantal hectares foerageergebied waarvoor een (beheers)overeenkomst was afgesloten. Als boeren voor percelen binnen een foerageergebied geen overeenkomst afgesloten hadden, hadden ze wel recht op een tegemoetkoming van de schade via het Faunafonds. Boeren dienen binnen een opvanggebied dus overal de rust te handhaven, zowel op de percelen met als zonder een overeenkomst.

Buiten de opvanggebieden hebben boeren, mits ze aan de verjaagverplichtingen hebben voldaan, recht op 95% van de getaxeerde schade. De regels voor het weren en verjagen ter preventie van schade buiten de opvanggebieden zijn de afgelopen seizoenen vrijwel ongewijzigd gebleven ten opzichte van de daaraan voorafgaande periode. Nieuw was de optie om waar dat mogelijk is ook gebruik te maken van ondersteunend afschot. Bijna alle provincies hebben dit geregeld via een ontheffing ex art 68 van de Flora en faunawet.

In het seizoen 2005/2006 en 2006/2007 konden éénjarige opvangpakketten worden afgesloten (tabel 1). Dit verliep de eerste twee jaar via een regeling met éénjarige overeenkomsten van het Faunafonds. Het totaal aan afgesloten pakketten bedroeg ca 53.000 ha (71% van het quotum) in 2005/2006 en ca 60.000 ha (80%) in 2006/2007. Het graslandpakket was duidelijk favoriet. In het daar-

	2005-2006	2006-2007 ³⁾	2007-2008	2008-2009 ³⁾	2009-2010 ⁴⁾
Quotum foerageergebied¹⁾					
afgesproken ha's cultuurgrond	75.000	75.000	65.000	65.000	65.000
Beschikte/afgesloten Pakketten					
A Grasland	45.122	51.721	24.598	39.496	
B Bouwland	4.136	3.326	883	3.145	
C Oogstresten ²⁾	719	0	0	0	
D Grasgroenbemester bouwland	903	1.660	1.258	3.142	
E Grasgroenbemester maïsland	2.230	2.923	2.022	3.332	
Totaal afgesloten pakketten	53.010	59.630	28.761	49.115	55.000
Aandeel quotum cultuurgrond	71%	80%	44%	76%	85%

Tabel 1. Afgesloten pakketten ganzenopvang vanaf 2005 in ha.

ad ¹⁾ het afgesproken areaal natuurgebieden binnen de foerageergebieden is hier buiten beschouwing gelaten. In de eerste 2 jaar 10.000 ha extra quotum in Fryslân en Groningen.

ad ²⁾ alleen in 2005/2006 opengesteld.

ad ³⁾ betreft aangevraagde pakketten, cijfers over beschikte pakketten (nog) niet beschikbaar.

ad ⁴⁾ cijfers voor 2009-2010 zijn nog niet definitief.

	Graslandpakket					Bouwlandpakket				
	Ha begrensd opp. vanaf 2007-2008	Ha Beschikt (=getaxeerd)	Ha zonder getaxeerde schade	percentage zonder schade	betaalde beheervergoeding	Ha Beschikt (=getaxeerd)	Ha zonder getaxeerde schade	percentage zonder schade	betaalde beheervergoeding	Ha Beschikt (=getaxeerd)
Groningen	4.187	184	95	52%	€ 9.670	1	1	100%	€ 53	1
Fryslân	24.276	13.429	3.923	29%	€ 400.114	16	16	100%	€ 781	16
Drenthe	508	264	222	84%	€ 22.679	-	-	-	-	-
Overijssel	2.446	1.625	499	31%	€ 50.848	-	-	-	-	-
Flevoland	1.845	456	456	100%	€ 46.541	-	-	-	-	-
Gelderland	7.451	4.600	1.719	37%	€ 175.340	223	137	62%	€ 6.576	223
Utrecht	1.309	1.046	625	60%	€ 63.733	5	-	0%	-	5
Noord-Holland	3.698	1.731	521	30%	€ 53.126	-	-	-	-	-
Zuid-Holland	8.589	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Zeeland	6.637	344	83	24%	€ 8.447	221	98	44%	€ 4.700	221
Noord-Brabant	2.750	725	704	97%	€ 71.829	387	356	92%	€ 17.065	387
Limburg	490	181	140	77%	€ 14.263	10	2	16%	€ 79	10
Nederland	64.186	24.584	8.986	37%	€ 916.588	863	609	71%	€ 29.255	863

Tabel 2. Afgesloten pakketten Grasland en Bouwland (wintergranen) in seizoen 2007-2008 en het aandeel waarop bij de eindtaxatie geen schades vastgesteld zijn (bron: Dienst Regelingen, rapportages aan Provincies, najaar 2008).
*op de percelen zonder getaxeerde schade

opvolgende seizoenen zijn deze pakketten opgenomen in de Provinciale Subsidieregeling(en) Agrarisch Natuurbeheer (PSAN). Door Brussel is toen een maximum schadevergoeding voor de grasland- en bouwlandpakketten bepaald.

Vanaf 2007/2008 konden alleen de 6-jarige pakketten van de PSAN gekozen worden. Veel boeren hebben toen geen pakketten afgesloten. Vooral in gebieden met relatief veel ganzen speelde de ontoereikende maximumvergoeding een grote rol. Daarom kozen veel boeren daar voor een tegemoetkoming van vraatschade via het Faunafonds dat geen maximum schadeniveau kent. Het totaal aan afgesloten pakketten kwam in dat seizoen op slechts ca 29.000 ha (44% van het quotum).

In 2008/2009 zijn verbeteringen in de pakketten door Brussel goedgekeurd en is o.a. de maximum vergoeding verhoogd. Het draagvlak bij de betrokken boeren is daarmee weer flink toegenomen. De totale oppervlakte afgesloten pakketten in 2008/2009 bedroeg ca 49.000 ha (76% van het quotum). Uit recente informatie van Dienst Regelingen blijkt dat voor het seizoen 2009/2010 het totaal aan aangevraagde pakketten ruim 55.000 ha is (85% van het quotum).

Verjaging en afschot

Verjaging is een essentieel onderdeel van het opvangbeheer. Verjaging moet de ganzen ertoe aanzetten de ganzenfoeragegebieden

op te zoeken en zodoende schade buiten de foerageergebieden te verkleinen.

Ter ondersteuning van de verjaging zijn na de introductie van het opvangbeleid in Nederland jaarlijks toenemende aantallen ganzen en Smienten afgeschoten. In 2007/2008 waren dit bijna 43.000 Grauwe ganzen, 41.000 Kolganzen en bijna 23.000 Smienten. Dit komt neer op gemiddeld 5,2% van de in Nederland overwinterende populaties. Deze aantallen tasten het voortbestaan van populaties niet aan. Wel kunnen ze mede een oorzaak zijn dat de populaties de laatste jaren minder snel groeien.

Verjaging met afschot heeft tot op heden niet tot gevolg dat de ganzen meer geconcentreerd worden in de opvanggebieden. Mogelijk zijn de verjaagingspanningen te gering, te veel gespreid in de tijd, te dicht bij foerageergebieden of onvoldoende gecoördineerd. Ganzen zijn (tijdelijk) wel te verjagen, maar de richting waarheen lijkt te willekeurig. Mogelijk is het leervermogen van de ganzen kleiner dan verwacht. Op Smienten heeft de verjaging, vanwege het nachtelijke foerageren, vrijwel geen enkel effect.

De verstoring door toegestane beheersactiviteiten in de foerageergebieden lijkt op zich mee te vallen. Tegelijkertijd is binnen en buiten de foerageergebieden grosso modo een gelijke mate van verstoring gemeten. Om de rust te waarborgen binnen foerageergebieden dienen verstoringbronnen teruggebracht te worden.

De kosten van het ganzenopvangbeheer

De kosten van beheer- en schadevergoeding zijn sinds het nieuwe opvangbeleid sterk toegenomen, van ca € 8 miljoen naar ca € 17 miljoen per jaar (van Bommel & van der Have, dit nummer). De belangrijkste factoren voor deze toename zijn:

1. de substantiële, vaste vergoeding voor de opvangpakketten (ca € 6 miljoen extra);
2. de lichte toename van het aantal ganzen en de langere verblijfsduur met extra voorjaarschade tot gevolg;
3. een toename van de uitvoeringskosten (ca € 2 miljoen duurder)
4. buiten de foerageergebieden is nog sprake van flinke schade, in het seizoen 2007-2008 voor een bedrag van € 4,5 miljoen.
5. De gestegen waarde van de gewassen en loon- en prijsstijgingen (bijna 40%).

Al bij de invoering van het Beleidskader Faunabeheer bestond de verwachting dat de kosten zouden stijgen, aangezien er werd gekozen voor een andere vergoedingssystematiek met een vast deel beheervergoeding en een variabel deel van getaxeerde schadevergoeding. Verwacht werd dat de extra kosten voor de vaste vergoedingen voor de opvangpakketten deels gecompenseerd zouden worden door een afname van de schade buiten de opvanggebieden. Deze compensatie is echter niet opgetreden, waardoor de kosten hoger uitvallen dan verwacht.

Op ruim eenderde van de graslandpercelen met een opvangpakket is bij de taxatie geen schade geconstateerd (tabel 2). Bij de bouwlandpakketten is zelfs in 71% van de gevallen geen schade vastgesteld. Dit komt relatief vaker voor in provincies met lagere dichtheden van ganzen en Smienten. Daar waar deze percelen niet of nauwelijks bezocht zijn door ganzen, is de ligging blijkbaar niet zo goed gekozen.

Het overgrote deel van boeren ervaart de vergoedingen vanuit de PSAN nu als toereikend. Daarbij moet wel worden opgemerkt dat door de jaren heen diverse verbeteringen in de regeling zijn aangebracht: hogere beheervergoedingen, hogere variabele (schade)vergoedingen en de mogelijkheid om beheerpercelen van jaar tot jaar te rouleren. De regeling biedt een aantal voordelen, zoals de zekerheid van een vaste beheervergoeding en een gegarandeerde taxatie en schadevergoe-

ding, die deelname aantrekkelijk maakt in vergelijking met de traditionele schadevergoeding via het Faunafonds. De meeste melkveehouders ervaren geen grote knelpunten bij de inpassing van de ganzenopvang in de bedrijfsvoering. Het opvangbeheer is kostbaar, maar kan in de toekomst efficiënter worden wanneer ganzen beter in de opvanggebieden kunnen worden geconcentreerd. Tegen de hoge kosten staan ook voordelen, met name voor de ganzen en boeren in de opvanggebieden.

Hoe kan de effectiviteit van het opvangbeheer worden vergroot?

De effectiviteit van het opvangbeheer is onvoldoende. Het gaat goed met de ganzen, er lijkt voldoende foerageergebied te zijn en er is voldoende deelname door de boeren, maar de ganzen maken onvoldoende gebruik van de opvanggebieden. Er is onvoldoende rust in de opvanggebieden en de verjaging buiten de opvanggebieden is niet effectief genoeg, waardoor de schade buiten de opvanggebieden hoog blijft en de kosten van de regeling hoger uitvallen dan verwacht. Gezien het feit dat de huidige overeenkomsten een looptijd van zes jaar hebben, is beëindiging van het opvangbeleid op dit moment geen reële optie. Bovendien is het niet onredelijk om het opvangbeleid nog een aantal

Grazende groep Brandganzen
(foto: Hugh Jansman).

jaren de kans te geven zich te bewijzen, mede omdat eigenlijk pas vanaf het winterseizoen 2008/2009 sprake is van een redelijk stabiele beheersituatie wat betreft ligging van de opvanggebieden en deelname door boeren. De evaluatie van het opvangbeheer heeft geleid tot de volgende aanbevelingen aan de minister van LNV.

1. Het opvangbeheer in de huidige foerageergebieden optimaliseren door de begrenzing aan te passen, namelijk door het opnemen van nu nog 'witte vlekken' en het 'gladstrijken' van 'rafelranden' op de kaart en het toevoegen van foerageergebieden waar ganzen veel gebruik van maken en die ruimtelijk samenhangen met de huidige opvanggebieden (naar schatting max. enkele honderden hectares).
2. Het afvoeren van foerageergebieden waar ganzen weinig gebruik van maken (naar schatting ca 500 tot 1000 hectare).
3. Het intensiveren van de verjaging uit de niet aangewezen landbouwgebieden en het consistent uitvoeren daarvan. De prikkel hier toe kan worden versterkt door de verjaging beter te faciliteren en door de schadevergoeding in deze gebieden minder aantrekkelijk te maken.
4. De verjaagingspanning in het vroege voorjaar in de landbouwgebieden intensiveren, want dan treedt de meeste gewasschade op.
5. Creëer 'schietvrije' zones rondom foerageergebieden waar geen opvangpakketten worden opengesteld en waar verjaging alleen

zonder ondersteunend afschot mag plaatsvinden. Hierdoor wordt de aantrekkelijkheid en de rust van de randzones voor de ganzen binnen de foerageergebieden versterkt.

6. Deel de opgedane ervaringen met betrokkenen. Laat de beter en minder gelukte aspecten duidelijk zien en geef de onzekerheden aan.

7. Maak de criteria helder wanneer we het opvangbeleid geslaagd vinden. Hoeveel procent van de ganzen moet in de foerageergebieden verblijven? Hoeveel ganzen willen we opvangen in Nederland en wat mag het opvangbeleid kosten?

8. Zorg voor voldoende monitoring van de beheermaatregelen en volg de verspreiding en aantalontwikkeling van de ganzen.

De Minister heeft de aanbevelingen overgenomen en in haar brief aan de Tweede Kamer (1 oktober 2009) aangekondigd het opvangbeheer voorsnog voort te zetten. In 2012 zal een nieuwe beslissing worden genomen over het vervolg van dit opvangbeleid. De komende jaren kan dus gewerkt worden aan verbetering van het opvangbeleid.

Literatuur

LNV, 2004. Uitvoering van het Beleidskader Faunabeheer in verband met overwinterende ganzen en Smienten vanaf 1 oktober 2004. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.
Voslamber, B., E. van Winden & K. Koffijberg, 2004. Atlas van ganzen, zwanen en Smienten

Ganzen boven winterlandschap
(foto: Bart Ebbinge).

in Nederland. SOVON 2004/08.

Zee, F.F. van der, R.H.M. Verhoeven & D. Melman, 2009. Evaluatie opvangbeleid 2005-2008 overwinterende ganzen en Smienten. Directie Kennis, Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, rapport DK nr 2009/dk120. Met in kader 1 alle 12 deelrapporten.

Summary

Taking care of wintering geese and Wigeons: evaluation of a new policy

On a European scale The Netherlands are the most important wintering area for geese and Wigeons. Over the last decades the goose populations have nearly all increased dramatically. As these birds are feeding mainly on agricultural pastures and fields, the conflict with agriculture has also been intensified. Starting in 2005, the Dutch policy to handle this conflict is to design 80.000 ha extra as 'goose foraging areas' for wintering geese on agricultural land. Within these areas the geese are hosted rather than scared away and the disturbance is minimized. The farmers who own the area get paid to compensate the measure-

ments they have to take for hosting the geese (agri-environment schemes). The aim of this policy is a) enduring conservation of wintering geese and wigeon populations b) control of the agricultural damage and costs. To teach more geese to stay in the foraging areas, chasing away and regulated hunting is allowed only outside the foraging areas. After four years this new policy is evaluated. The main conclusions of this evaluation research are:

1. About 60% of the geese stay in the foraging areas. Unfortunately this number has not increased after four years of the new policy.
2. The total amount of foraging area is sufficient to accommodate the 2 million wintering geese and 800.000 wintering Wigeons in The Netherlands
3. The costs of this new policy have increased from € 8 million to € 17 million per year. This increase is caused by the substantial payment of the farmers, estimation-costs and to the fact that the costs of damage outside the foraging areas did not decrease. Recommendations to improve the new policy are given.

Ir F.F. van der Zee, Ing. R.H.M. Verhoeven
Ministerie van LNV, Directie Kennis en Innovatie
Postbus 482, 6710 BL Ede
f.f.van.der.zee@minlnv.nl
r.h.m.verhoeven@minlnv.nl

Dr ir D. Bos
Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek BV
Postbus 32, 9269 ZR Feanwâlden
d.bos@altwym.nl

Dr. Th.C.P. Melman
Alterra
Postbus 47, 6700 AA Wageningen
dick.melman@wur.nl

Drs. P.J. van der Reest
Provincie Zeeland
Postbus 165, 4330 AD Middelburg
pvr@zeeland.nl

M. Wesselius
Provincie Fryslân
Postbus 20120, 8900 HM Leeuwarden
m.wesselius@fryslan.nl

Kader 1. Onderliggende deelrapporten van het rapport: *Evaluatie opvangbeleid 2005-2008 overwinterende ganzen en Smienten*

Deelrapport 1. Een modelberekening van de capaciteit van opvanggebieden voor overwinterende ganzen en smienten. B.A. Nolet, J.M. Baveco & H. Kuipers, 2009. Alterra rapport 1840.

Deelrapport 2. Verspreidingspatronen van foeragerende smienten. T.J. Boudewijn, G.J.D.M. Müskens, D. Beuker, R. van Kats, M.J.M. Poot & B.S. Ebbinge, 2009. Alterra rapport 1841. Bureau Waardenburg, rapport 08-090.

Deelrapport 3. Het effect van het opvangbeleid op de verdeling van ganzen over opvanggebieden en gangbaar boerenland; studie aan de hand van gemerkte ganzen. D. Kleijn, E. Knecht & B.S. Ebbinge, 2009. Alterra rapport 1783.

Deelrapport 4. Invloed opvangbeleid op de internationale verspreiding van overwinterende ganzen in NW-Europa. B.S.Ebbinge, 2009. Alterra rapport 1842.

Deelrapport 5. Invloed opvangbeleid op de verspreiding van overwinterende ganzen en smienten binnen Nederland. H. van der Jeugd, E. van Winden & K. Koffijberg, 2008. SOVON- onderzoeksrapport 2008/20.

Deelrapport 6. Foerageergebieden rond Natura2000-gebieden met ganzendoelstellingen. E. Knecht, M. Kiers & B.A. Nolet, 2009. Alterra rapport 1843.

Deelrapport 7. Kosten van het opvangbeleid in relatie tot de verspreiding van ganzen en smienten over de provincies. T.C.P. Melman, B.S. Ebbinge & A.P.P.M. Clerckx. Alterra rapport 1844.

Deelrapport 8. Opvangkosten en inpasbaarheid op bedrijfsniveau; modelberekeningen en perceptie bij boeren. R.A.M. Schrijver & D.A.E. Dirks.

Deelrapport 9. Effectiviteit verjaagmethoden in foerageergebieden met speciale aandacht voor verjaging met ondersteunend afschot. D. Kleijn, H.A.H. Jansman, J.G Oord & B.S. Ebbinge, 2009. Alterra rapport 1792.

Deelrapport 10. Hebben overwinterende ganzen invloed op de weidevogelstand? D. Kleijn, E. van Winden, P.W. Goedhart & W. Teunissen, 2009. Alterra rapport 1771.

Deelrapport 11. Effect van Brandganzen op broedende weidevogels. D. Kleijn & D. Bos, 2009. Alterra rapport 1772.

Deelrapport 12. Effecten van grootte, vorm en ligging van ganzen-foerageergebieden op de opvangcapaciteit. H. van der Jeugd, J. Nienhuis, M. Roodbergen & E. van Winden, 2009. SOVON- onderzoeksrapport 2008/21.

Al deze rapporten zijn te downloaden via: www.kennisonline.wur.nl